

НОВИ САД - На данашњи дан 1942. године мађарски нацисти су у Другом светском рату започели терор уз масовне ликвидације у српским селима Шајкашке, у Новом Саду и Бечеју. У покољу Срба и Јевреја за месец дана убијено је око 4.000 људи.

Данас је среда, 4. јануар, четврти дан 2023. До краја године има 361 дана.

1494- Одштампан је "Октоих првогласник" - прва српска штампана књига. Ђурађ Црнојевић владар једне од српских средњовековних земаља - Зете, купио је 1492. у Венецији штампарску пресу и покретна слова. Штампариију је водио јеромонах Макарије. До 1496. када је престала да ради, штампарија је израдила следеће књиге: поменути "Октоих првогласник", затим "Октоих петогласник", "Псалтир с последовањем", "Четвороеванђеље", "Требник" (молитвеник) и "Цветни триод" - недовршен. Све књиге су штампане српском ћирилицом, у црвеној и црној боји. Графичка решења су поштовала традиције православних богослужбених књига. Најстарија српска штампарија једна је од првих штампарија Европе иако је радила свега 4 године.

1643- Рођен је енглески физичар, математичар, механичар и астроном Сер Исак Њутн, универзитетски професор у Кембриџу. Открио је Општи закон привлачења маса (гравитација), чиме је почела нова епоха у механици и астрономији. Од 1703. до смрти 1727. био је председник Лондонског краљевског друштва (Академија). Независно од Вилхелма Лајбница открио је диференцијални и интегрални рачун. Поставио је темеље класичне физике и открио неке законитости у оптици. Објаснио је падање и кретање тела, кретање Месеца око Земље и планета око Сунца, кретање комета, плиму и осеку. Открио је закон инерције, независности дејства силе и акције и реакције и извео остале теореме механике. У математици је пронашао и методу интерполације, уопштио бином и нашао биномни бесконачни ред, методу приближног одређивања вредности нула функције, класификовао око 80 аглебарских степена. Конструисао је први телескоп с

конкавним огледалом. У његову част знаком Н обележава се сила.

1710- Рођен је италијански композитор Ђовани Батиста Перголези. Компонувао је у маниру напуљске буфо-опере, дела која одишу непосредношћу и ведрином, занимљивим ситуацијама и мелодиком на народним традицијама. Дела: опера "Служавка господарица", црквена музика "Стабат матер".

1785- Рођен је немачки филолог и књижевник Јакоб Грим, оснивач савремене германистике. Скренуо је пажњу интелектуалне јавности на народне умотворине и језик. Изучавао је историју језика и старије књижевности. Бавио се народним предањем, митовима и бајкама, фолклором и обичајима. Засновао је 1852. велики "Немачки речник" и написао је "Историју немачког језика". Преводио је српске народне песме и уопште био је склон Србима, а из пријатељства с Вуком Караџићем настао је превод Вукове Српске граматике. Заједно с млађим братом Вилхелмом сакупио је и обрадио многе бајке познате деци широм света.

1797- Француски генерал Наполеон Бонапарта победио је Аустријанце код Риволија у Италији.

1809 - Рођен је француски учитељ Луј Брај, проналазач азбуке за слепе, назване Брајов систем. И сам слеп, изумео је систем испупчених тачака, чије комбинације означавају поједина слова, што је омогућило слепима да могу да читају.

1842- У дворани Театра на Ђумруку српски композитор и војни капелмајстор Јосиф Шлезингер, капелник кнеза Милоша Обреновића, приредио је концерт уметничке музике. Овај догађај први је забележени јавни наступ ове врсте у Београду, мада их је несумњиво било и раније.

1881. године рођен је српски епископ Николај Велимировић (Никола), теолог, књижевник и беседник, владика охридски и жички, једна од најумнијих глава Српске цркве уопште. По завршетку студија у Швајцарској и доктората у Берну, студирао је филозофију на Оксфорду и у Женеви (други докторат). По повратку у Србију радио је као професор. Замонашио се 1909. у манастиру Раковица, након необичног оздрављења. Завршио је Духовну академију у Петрограду. Први светски рат провео је у

Британији и САД као изасланик српске владе, с циљем да се тамошњој јавности представи српска ствар. Између два светска рата предводио је Православну народну хришћанску заједницу, познату као Богомољачки покрет, самоникли покрет малих људи који су тежили вишем нивоу духовности од оног који омогућава класичан парохијски живот. Била је то врло нетипична појава за српске прилике. Обновио је бројне српске храмове, највише у Овчарско-кабларској клисури али и у Јужној Србији (данас Македонија). Током Другог светског рата налазио се у конфинацији (Љубостиња, Војловица), због подршке државном удару од 27.3.1941. Извесно време провео је и у логору Дахау с патријархом Гаврилом (Дожић). Била су то једина два висока црквена званичника у Европи која су се налазила у концентрационом логору. Није се никада више вратио у Србију. Приликом доласка на тло САД након рата, дочекало га је више десетина епископа разних хришћанских цркава - што је показатељ његовог невероватног угледа. Умро је 1956. у руском манастиру Светог Тихона у Саут Канану у Пенсилванији (САД), а сахрањен је на српском гробљу поред манастира Светог Саве у Либертвилу. Мошти су му пренете у Србију 1991. Српска Црква га је прогласила за светитеља. Као аутор био је необично плодан, али често неуједначен и чак контрадикторан. Дела: "Религија Његошева", "Беседе под Гором", "Изнад греха и смрти", "Душа Србије", "Србија у светлости и мраку", "Духовни препород Европе", "Агонија цркве", "Речи о Свечовеку", "Молитве на јез еру", "Омилије", "Охридски пролог", "Теодул", "Српски народ као Теодул", "Средњи систем", "Индијска писма", "Касијана", "Жетве Господње", "Диван", "Једини Човекољубац" и др.

1890- Рођен је Моша Пијаде, српски политичар јеврејског порекла, председник Скупштине ФНРЈ, сликар и новинар. Рођен је на Дорћолу који је тада знатним делом био насељен јеврејским становништвом. Сликаство је учио у Београду, Минхену и Паризу. После Првог светског рата напустио је идеје југословенског национализма и пришао је Комунистичкој партији и постао је 1921. члан њеног Извршног бироа. Због штампања илегалног органа ЦК КПЈ - "Комунист", 1925. осуђен је на 20 година робије. У затвору је превео "Капитал", "Беду филозофије" и "Манифест комунистичке партије" Карла Маркса. Израдио је 1942. прве прописе о раду народноослободилачких одбора, на Другом заседању АВНОЈ-а крајем новембра 1943. у Јајцу, био је потпредседник Председништва. Оснивач је 5.11.1943. новинске агенције ТАНЈУГ.

1892- Рођен је српски писац и историчар књижевности Милан Богдановић, члан Српске академије наука и уметности. Уређивао је лист "Република" и часописе "Данас", "Српски књижевни гласник", "Књижевне новине". Био је управник Српског народног позоришта у Новом Саду и Народног позоришта у Београду и предавач на Филозофском и Факултету ликовних уметности. Целокупна његова дела објављена су у вишетојној књизи "Стари и нови".

1932- Влада британске колоније Индије забранила је Индијски национални конгрес и ухапсила је њеног вођу Махатму Гандија, који је предводио борбу за независност Индије.

1944- Савезничке снаге су у Другом светском рату започеле напад на немачке положаје на Монте Касину. У жестоких борбама разорен је градић Касино и прастари бенедиктински манастир, који је 529. подигао оснивач тог римокатоличког реда Свети Бенедикт од Нурсије. Монте Касино је био центар Бенедиктинског реда и средиште пребогате архиве, библиотеке и ризнице. Потпуно је разорен и уништен.

1945- Стрељан је Глигорије Божовић, српски књижевник. Дипломирао је на московској Духовној академији, радио у просвети, био председник призренске општине, као и окружни начелник и народни посланик. Божовић је приповедач који је сликовито описао стварност Старе и Јужне Србије (Косово, Метохија и данашња Македонија) пре ослобођења 1912, у Балканским ратовима. Био је активни и угледни члан Демократске странке. Као присталица покрета генерала Михаиловића у Другом светском рату, стрељан је у заносу револуционарне "правде" 1945. Написао је десетине приповедака које се баве животом такозваних малих људи у неослобођеним крајевима Старе и Јужне Србије. Рехабилитован је одлуком Окружног суда у Београду маја 2008.

1948- Велика Британија признала је Бурму (садашњи Мјанмар) као независну републику с првим председником владе Такином Нуом.

1951- Севернокорејске и кинеске трупе заузеле су Сеул у Корејском рату.

1958- Совјетски "Спутњик I", први вештачки сателит лансиран у октобру 1957. распао се и пао на Земљу.

1960- У саобраћајној несрећи погинуо је француски писац Албер Ками, добитник Нобелове награде за књижевност 1957. Његово књижевно дело засновано је на идејама свеprisутне парадоксалности савременог света. Смисао је проналазио у стваралаштву, по његовим речима, "стварати значи два пута живети". Дела: романи "Странац", "Куга", "Пад", позоришни комади "Калигула", "Праведници", "Опсадно стање", "Неспоразум", есеји "Свадба", "Мит о Сизифу", "Писма немачком пријатељу", "Побуњени човек".

1965- Умро је енглески писац америчког порекла Томас Стернс Елиот, добитник Нобелове награде за књижевност 1948. Његова поезија израз је незадовољства савременом цивилизацијом - техницизмом, материјализмом. Дела: "Сабране песме", "Сабрани есеји", поетске деаме "Убиство у катедрали", "Породични састанак", "Коктел-партија".

1967- Погинуо је енглески возач брзих аутомобила и чамаца Доналд Малколм Кемпбел, носилац светског рекорда у вожњи аутомобилом од 648,7 км. на час. Рекорд је постављен 1964. Чамцем "Плава птица", с млазним мотором, на језеру Конистон у Великој Британији, Кемпбел је покушао да освоји нови рекорд - достигао је нови светски рекорд на води - од 527,9 км на час - али је то платио животом.

1972- Пакистан је затражио разговоре са Индијом после рата у којем је поражен, а дотадашњи Источни Пакистан постао независна држава Бангладеш.

1975- Умро је италијански писац Карло Леви, аутор романа "Христос се зауставио у Еболију", у којем је описао тежак живот италијанских сељака под фашизмом. У време Мусолинијеве владавине био је интерниран у јужној Италији.

1989- У међународним водама Средоземног мора наспрам либијске обале, амерички војни авиони оборили су два либијска ловца који су наводно запретили носачу авиона "Џон Ф. Кенеди".

1995- Бивши турски председник владе Булент Еџевит окривио је Немачку и Аустрију за распад Југославије, пошто су они подстакли отцепљење Словеније и Хрватске и осудио је Анкару због равнодушности након појављивања првих сигнала да дотадашња Југославија нестаје.

1998- Шеф израелске дипломатије Давид Леви поднео је оставку, рекавши да не жели више да се једини брине о питањима мира и социјалне заштите.

2000- Преминуо је Слободан Стојановић, драмски писац и професор Факултета драмских уметности у Београду. Као сценариста Стојановић је најпознатији као аутор телевизијске серије "Више од игре". Био је уметнички директор Савременог позоришта у Београду и уредник Телевизије Београд. Осим низа драмских текстова аутор је и два романа и једне збирке приповедака.

2004- Представници авганистанских фракција, окупљени на племенској скупштини (Лоја цирга) постигли су договор о уставу, омогућивши тиме прве изборе након четврт века грађанског рата у тој земљи.

2005- Непознати нападачи убили су гувернера Багдада Алија ел Хајдарија.

2006- Умро је председник владе и други човек Уједињених Арапских Емирата, шеик Мактум бин Рашид ел Мактум, иначе монарх емирата Дубаи.

2007- Апелациони суд канадске провинције Онтарио званично је признао право једног петогодишњег дечака да има три родитеља - оца и две мајке које више од 15 година живе у хомосексуалној заједници, и од којих је једна дечакова биолошка мајка. Две жене обратиле су се суду, пошто нису желеле да проблем реше усвајањем детета, што би довело до тога да отац изгуби статус родитеља. Хомосексуални бракови су легални у Онтарију од 2003. а од 2005. на целој територији Канаде.

2009- Умро је Иван Губијан, атлетичар, репрезентативац негдашње Југославије, освајач сребрне олимпијске медаље у бацању кладива 1948. у Лондону. Био је од оснивања АК Партизан члан тог најтрофејнијег београдског клуба. Први је извео технику бацања кладива са четири окрета и данас најзаступљенију у овој атлетској дисциплини. Пет пута био је првак Југославије (1948, 1949, 1950, 1952. и 1953), и пет пута је поправљао државни рекорд доведши га од 56,24 метара (Београд, 13. октобра 1947) до 59,69 метара (Истанбул, 14. августа 1955).

2010- У Дубају је, уз величанствен ватромет и у присуству 6.000 званица, отворен Бурџ Дубаи, највиша зграда на свету. Објекат који је свечано отворио владар Дубаја шеик Мохамед бин Рашид Ал Мактум коштао је 1,5 милијарди долара. Највиша кула на свету висока је 829 метара има 168 спратова и видљива је на удаљености од чак 95

километара. Првобитни назив доцније је промењен у Бурџ Калифа (Калифова кула).

(Танјуг)